

Dnro 9562/93/22

17.11.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaosto
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaoston lausuntopyyntö 14.11.2022

Tietosuojavaltuutetun lausunto

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaosto on pyytänyt tietosuojavaltuutetulta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle automaattista päätöksentekoa verotus- ja tulliasioissa koskevaksi lainsäädännöksi HE 224/2022 vp.

Kiitän mahdollisuudesta lausua asiassa. Esityksen tavoite mahdollistaa automaattisen päätöksenteon käyttöönottamisen myötä julkishallinnon virkailijatyön kohdentaminen monimutkaisempiin ja yksilöllistä harkintaa vaativiin tapauksiin on erittäin kannatettava. Pidän ehdotettuja lakimuutoksia sinänsä perusteltuina ja kannatettavina. Nähdäkseni on perusteltua, että juuri tämän esityksen mukaisia asioita ratkaistaisiin automaattisesti.

Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisista suojatoimista

Esityksessä on erityisesti syytä kiinnittää huomiota Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) edellyttämistä suojatoimista säätämiseen, vaikka niiden kohdalla onkin keskeisiltä osin kyse automaattista päätöksentekoa koskevan yleislain hallituksen esitykseen HE 145/2022vp liittyvästä asiasta. Pidän hyvänä sitä, että suojatoimien osalta esitystä on joiltain osin tarkennettu valmistelun aikana. Lisäksi pidän erittäin hyvänä sitä, että erityisiä henkilötietoryhmien ja valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyä Verohallinnossa ja Tullissa kuvaavaa esityksen osiota on tarkennettu siten, että siitä käy selkeämmin ilmi, miltä osin ehdotettavassa automaattisessa päätöksenteossa olisi kysymys erityisiin henkilötietoryhmiin tai arkaluonteisiin tietoihin perustuvasta automaattisesta päätöksenteosta

Ehdotettujen suojatoimien osalta kiinnitän kuitenkin edelleen huomiota yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 71 kappaleen mukaisiin suojatoimiin ja sen taustalla olevaan tavoitteeseen suojata rekisteröityä virheellisin perustein toteutetulta päätöksenteolta. Esityksen mukaan asioita päätettäisiin automaattisesti vain silloin kun asia ei edellytä tapauskohtaista harkintaa. Korostan, että tästä ei kuitenkaan seuraa mahdollisuutta rajoittaa rekisteröidyn oikeuksia. Yleisen tietosuoja-asetuksen mukaiset rekisteröidyn oikeudet tulee ottaa asianmukaisesti huomioon lainsäädännössä tässäkin tapauksessa.

Ehdotettavaa lainsäädäntöä tulisi nähdäkseni vieläkin arvioida tarkemmin suojatoimien osalta, sillä yleinen tietosuoja-asetus ei sisällä näiden rekisteröidyn suojaksi edellytettävien toimien osalta kansallista liikkumavaraa, jonka perusteella tietosuoja-asetuksen takaamia rekisteröidyn oikeuksia olisi mahdollista rajoittaa tai heikentää. Kiinnitän

esityksen osalta edelleen huomiota seuraaviin seikkoihin, joiden osalta yleisen tietosuoja-asetuksen edellytykset eivät täyty.

Käsittelystä ilmoittaminen rekisteröidylle

Esityksen mukaan automaattisesta käsittelystä ilmoittaminen rekisteröidylle toteutetaan siten, että annettavasta päätöksestä kävisi ilmi, jos asia on ratkaistu automaattisesti ja mistä asianomainen automaattista toimintaprosessia koskeva käyttöönottopäätös on saatavissa.

Tämän osalta kiinnitän huomiota tietosuoja-asetuksen 13 artiklaan, jossa säädetään siitä, mitä tietoja rekisteröidylle tulee toimittaa kerättyä rekisteröidyltä häntä koskevia henkilötietoja. Tietosuoja-asetuksen 13 artiklan 2 kohdan f alakohdan nojalla, rekisteröidylle tulee antaa asianmukaisen ja läpinäkyvän käsittelyn takaamiseksi tieto automaattisesta päätöksenteosta, kun rekisteröidyn henkilötietoja saadaan. Toisin sanoen tilanteessa, jossa rekisteröity, eli tässä verovelvollinen toimittaa itse tietoja, joita käytetään automaattisessa päätöksenteossa, tulee tieto automaattisesta päätöksenteosta toimittaa tuolla samalla hetkellä verovelvolliselle.

Lisäksi tietosuoja-asetuksen 14 artiklassa säädetään rekisteröidylle toimitettavista tiedoista, kun henkilötietoja ei ole saatu rekisteröidyltä. 14 artiklan 2 kohdan g alakohdan nojalla rekisteröidylle tulee antaa tieto automaattisesta päätöksenteosta ja 14 artiklan 3 kohdan mukaan nämä tiedot on toimitettava kohtuullisen ajan kuluttua, mutta viimeistään kuukauden kuluessa henkilötietojen saamisesta ottaen huomioon käsittelyyn liittyvät erityisolosuhteet tai, jos henkilötietoja käytetään viestintään asianomaisen rekisteröidyn kanssa, viimeistään silloin, kun rekisteröityyn ollaan yhteydessä ensimmäisen kerran. Toisin sanoen tilanteessa, jossa verovelvollista koskevat tiedot ei saada verovelvolliselta itseltään, tulee tieto automaattisesta päätöksenteosta toimittaa verovelvolliselle kohtuullisen ajan kuluttua tietojen saamisesta tai jos rekisteröidyn kanssa viestitään asiasta, viimeistään silloin, kun rekisteröityyn ollaan yhteydessä ensimmäisen kerran.

Tietosuoja-asetuksen 12 artiklan 1 kohdan mukaan rekisterinpitäjän on toimitettava 13 ja 14 artikloissa tarkoitetut tiedot läpinäkyvässä, helposti ymmärrettävässä ja saatavilla olevassa muodossa. Näin ollen rekisteröidylle tulee antaa tieto automaattisesta päätöksenteosta jo siinä vaiheessa, kun tiedot kerätään tai saadaan, eikä ole riittävää, että rekisteröity saa tiedon automaattisesta päätöksenteosta vasta jälkikäteen rekisteröidylle annettavan päätöksen yhteydessä. Näin ollen ehdotettavassa lainsäädännössä tulee varmistua siitä, tieto automaattisesta päätöksenteosta annetaan rekisteröidylle siinä vaiheessa, kun automaattisen päätöksenteon kohteena olevat tiedot kerätään rekisteröidyltä tai, jos henkilötietoja ei ole saatu rekisteröidyltä itseltään, kohtuullisen ajan kuluttua tietojen saamisesta. Toisin sanoen ei ole riittävää, että kaikissa tilanteissa rekisteröidylle annetaan vasta annettavassa päätöksessä tieto siitä, että asia on ratkaistu automaattisesti.

Rekisteröidyn oikeus riitauttaa päätös ja vaatia ihmisen osallistumista päätöksentekoon

Esityksessä ehdotetaan, että luonnollisella henkilöllä ei olisi oikeutta vaatia ihmisen osallistumista asian käsittelyyn veroilmoituksen ja perukirjan antamisajan pidentämistä, perunkirjoituksen toimittamisajan pidentämistä eikä veron täytäntöönpanon keskeyttämistä koskevassa asiassa. Edellä mainituissa asioissa tehtyyn päätökseen ei

saa hakea muutosta. Säännöksellä poikettaisiin hallintolakiin ehdotetusta oikeussuojajaedellytyksestä ja sen perusteella Verohallinto voisi ratkaista asian automaattisesti myös silloin, kun luonnollisen henkilön vaatimusta ei hyväksytä. Esityksessä on siinänsä hyvin perusteltu, että tapauksissa kysymys on oikeudellisesti ja tosiseikoiltaan selvistä tapauksista. Säännösluonnokset eivät kuitenkaan toteuta riittävästi tietosuojasetuksen mukaisia rekisteröityjen oikeuksia.

Asiassa on erotettava rekisteröidyn oikeussuojan tarve kyseessä olevassa verotusta koskevassa aineellisoikeudellisessa kysymyksessä sekä automaattisessa päätöksenteossa. Vaikka automaattisen päätöksenteon seurauksena syntyvä verotusta koskeva hallintopäätös olisi luonteeltaan sellainen, että rekisteröidyn oikeussuoja ei vaarannu, vaikka asiassa ei olisi oikeutta esittää oikaisuvaatimusta, ei tästä seuraa, että sama johtopäätös olisi mahdollista tehdä myös automaattisesta päätöksenteosta. Yleisessä tietosuojasetuksessa säädetyillä rekisteröidyn oikeuksilla pyritään varmistumaa siitä, että rekisteröidyn henkilötietojen käsittely on asianmukaista, kun päätös perustuu automaattiseen käsittelyyn.

Rekisteröidyn oikeus esittää kantansa

Esityksen mukaisesti rekisteröidyn oikeus esittää kantansa toteutuu siten, että asiat ratkaistaan tämän itsensä ilmoittamien tietojen perusteella tai tälle varataan tilaisuus tulla kuulluksi ennen asian ratkaisemista. Jotta tämä oikeus toteutuisi, esityksessä ehdotetaan, että verovelvollisen kuulemista ennen myöhästymismaksun määräämistä laajennettaisiin oma-aloitteisten verojen verotusmenettelylain mukaisessa verotuksessa. Jos myöhästymismaksua määrättäisiin enintään 200 euroa, on esitettyjen säännösten perusteella kuitenkin tilaisuus selvityksen antamiseen varattava vain, jos se on erityisestä syystä tarpeen. Lisäksi ehdotettavan sääntelyn mukaan verovelvolliselle on varattava tilaisuus selvityksen antamiseen, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Käsitykseni mukaan ehdotetun sääntelyn perusteella rekisteröidyn oikeus esittää kantansa toteutuisi siis vain erityistapauksissa, jos myöhästymismaksun suuruus olisi enintään 200 euroa. Ehdotuksessa jätettäisiin myös viranomaisen harkinnanvaraan ne tilanteet, jossa rekisteröidyn kuuleminen olisi ilmeisen tarpeetonta. Kiinnitän huomiota siihen, että yleisen tietosuojasetuksen johdannon 71 kappaleen mukaan asianmukaisia suoja-toimia tulee soveltaa aina, kun rekisteröidylle aiheutuu oikeudellisia vaikutuksia. Myöhästymismaksun määräämisellä on aina rekisteröityä koskevia oikeusvaiikutuksia, vaikka kysymys olisi enintään 200 euron määräisestä myöhästymismaksusta. Näin ollen rekisteröidyn oikeus esittää kantansa ei näytä toteutuvan riittävällä tavalla ehdotetussa sääntelyssä.

Tietosuojavaltuutetun toimiston yhteystiedot

Postiosoite: PL 800, 00531 Helsinki

Sähköposti: tietosuoja@om.fi

Puhelinvaihd: 029 566 6700

Verkkosivut: www.tietosuojafi